

TÜRKİYE'DE BEDEN MÜZİĞİ ETKİNLİKLERİ:

Engelliler Entegre Yüksek Okulu ve Mimarlık Öğrencileriyle Atölyeler

Doç. Muzaffer Özgü BULUT*

Öz

Bu yazıda, özellikle geliştirmekte olan bir çalışma alanı olarak Beden Müziğini tanıtmak ve Beden Müziği etkinliklerinin disiplinler arası uygulamalardaki işlevselliği konusunda farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Beden Müziği'nin Dünya'da ve Türkiye'de gelişimi konusunda bilgi verilmektedir. Verilen bilgi yazarın yaşamsal deneyiminin yanı sıra yazılı ve görsel kaynaklara dayanmaktadır. Yazının odak noktasında işitme engellilerle yapılan dönemlik beden müziği dersleri dizisi ve mimarlık öğrencileriyle Temel Tasarım dersi kapsamında yapılan beden müziği atölyesi yer almaktadır. Bu örneklerin, diğer birçok alanda beden müziği etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi için cesaret verici olacağı ve beden müziğine herhangi bir disiplinin mensubu akademisyenlerce oluşturulacak disiplinler arası projeler çerçevesinde yer verilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Beden perküsyonu, beden müziği, işitme engelliler, ritim, mimarlık, müzik.

BODY MUSIC ACTIVITIES IN TURKEY:

Workshops with Integrated Disabled Academy and Students of Architecture

Abstract

In this article, it is aimed to introduce Body Music as an especially developing field of study and to raise awareness about the functionality of interdisciplinary applications of Body Music events. In line with this aim, information about the development of Body Music in the world and in Turkey is given. The information given is based on the author's vital experience as well as written and visual sources. At the focal point of the article, there is a body music workshop organized within the scope of Basic Design course with architecture students and periodical body music course series with students with hearing impairments. These examples are thought to be encouraging for many other interdisciplinary Body Music events to take place and to include Body Music within the framework of interdisciplinary projects to be created by academicians of any discipline.

Keywords: Body percussion, body music, hearing impaired, rhythm, architecture, music.

Giriş

“Beden Müziği”, bedenle ses çıkarma etkinliklerinin tümünü kapsamaktadır. Bu nedenle eylemsel gelişiminin insanoğlunun varoluşundan bu yana sürmekte olduğu söylenebilir. Ancak Beden Müziği'nin bir alan olarak ele alınmaya başlanması ve gelişmesi son on yılda hız kazanmıştır. Bu gelişim sürecinde Beden Müziği etkinliklerine katılan farklı disiplin mensuplarının ya da beden müziği eğitimcilerinin öngörülerine binaen müzik

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Devlet Konservatuarı Öğretim Üyesi, ozgubulut@hotmail.com

dışında çeşitli disiplinler çerçevesinde beden müziği etkinliklerine yer verilmeye başlanmıştır. Bu yazıda yer alan iki örnek etkinlik, beden müziği alanının henüz çok yeni “tarihi” ile ilgili ayrıntılar içerdiği gibi Beden Müziği etkinliklerinin disiplinler arası uygulamalardaki işlevselliğini de destekler niteliktedir. Bu bağlamda öncelikle Beden Müziği’nin Dünya’da ve Türkiye’de gelişimi ve atölye ortamı konusunda, sonrasında Türkiye’de gerçekleştirilen ve müzik eğitimi adına oldukça alışılmadık noktalarda duran iki adet disiplinler arası Beden Müziği etkinliği hakkında bilgi verilmektedir. Bu örneklerin gerçekleştirilmiş oluşu, diğer birçok alanda beden müziği etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği fikrini akla getirmektedir. Söz konusu etkinliklerden ilki, işitme engellilerle yapılan dönemlik beden müziği dersleri dizisidir. İkincisi ise mimarlık öğrencileriyle Temel Tasarım dersi kapsamında yapılan beden müziği atölyesidir.

1. Beden Müziği

Her beden ses çıkarabilir. Beden müziği, herhangi bir müzikal geçmişi veya yeteneğe ihtiyaç duymadan ses çıkarma etkinliğidir. Beden müziği veya perküsyonu son zamanlarda gelişen ve popülerleşen bir etkinliktir. Bu etkinliğin temelinin insanlığın başlangıcına ulaşabileceğini düşündüğümüzde, bu popülerlik oldukça geç ulaşılmış gibi gözüküyor. Ancak bin yıllar sonra, bazı insanlar bir kez daha müzik yolunun başlangıcına bakmaya karar verdiler ve her seviyeden insanın birlikte müzik yapması için hala bir umut olduğunu fark ettiler.

Beden Müziği, adım atma, parmak şıklatma, el çırpma gibi beden sesleri ve vokal ile yaratılan, muhtemelen insanlık tarihindeki ilk müzik ve danstır. Dünya genelinde çeşitli Beden Müziği stilleri vardır. Bu stillerin çoğu eski nesillere miras kalmış. Bununla birlikte, her an yeni stiller oluşturuluyor. İrlanda, Afrika Step Dansları, Buckdancing, Clogging, Kum Dansı, Hambone, Pattin Juba, Etyopya Koltukaltı Müziği, her türlü Gırtlak Şarkıcılığı, Beat-Boxing ve Keçak halen varlığını sürdüren Beden Müziği stillerinin bazılarıdır (Terry, 2002).

1.1. Atölyeler

Beden müziğinin öğrenme ortamı atölyelerdir. Beden müziği atölyesi, kuramsal donanım veya yetenek ön koşulu olmadan herkesin müzik yapabileceği, oyun odaklı bir etkileşimli

öğrenme ortamıdır (Bulut, 2012). Genellikle bir lider tarafından yönetilen bir grup insan bir çember oluşturur. Lider bazı malzemeler ve oyun kuralları verir. Malzemeler, beden perküsyonu ya da dans figürleri, el oyunu, bir melodi, vokal, vokal perküsyon ve drama içerikli döngüsel kalıplar olabilir. Bazen grup üyeleri tarafından oluşturulan malzemelerden doğaçlama bir kompozisyon ortaya çıkarmak için oyun kuralları verilmektedir. Bazen lider malzemeyi tamamlanmamış bir aşamada bırakır ve oyunun kuralları malzemenin tamamlanmasına hizmet eder. Buna karşılık, hiçbir malzeme verilmediği zamanlarda malzeme sadece oyun kurallarıdır. Buna bir örnek Yankı¹ ve Ayna² adlı taklit oyunlardır. Bir başka örnek, bütün grubun birkaç alt gruba ayrıldığı ve her alt grubun üyelerinin kendi grubunu sırayla yönettiği bir doğaçlama oyun modelidir. Oyunun malzemesi, konuşma da dâhil herhangi bir beden sesi ile birlikte doğaçlama oluşturulan döngüsel ritim kalıplarıdır. Grubunun devam eden döngüsünden sıkılan ve onu değiştirmek isteyen üye görevi devralır; grubunun döngü kalıbını durdurur ve yenisini verir. Grup, başka bir üye sıkıldığı zamana kadar bu yeni kalıbı tekrar eder. Bu "lider değiştirme" oyunu aynı anda ancak bağımsız olarak tüm alt gruplarda sürer. Gruptan çıkan toplam sesin uyumu, üyelerinin doğaçlama seçimlerine bağlıdır. Bu, özellikle diğer grupları dinlemek ve kendi grubunla müzikte oluşan bir boşluğu doldurmak veya başka bir gruba destek vermek ya da müziğin yönünü değiştirmek içerikli bir uygulamadır. "Circle Shout" olarak adlandırılan bu oyun iyi yapılandırılmış bir demokratik liderlik uygulamasıdır.

Malzemenin veya oyun kurallarının belirlenmesi atölye çalışmasının amacına bağlıdır. Beden müziği atölyelerinde çeşitli amaçlar belirlenebilir ve atölyeler çeşitli gruplar için düzenlenebilir. Bazı atölyeler müzikal bir vesile kapsamında düzenlenir. Bu durumda atölye, lider tarafından belirlenen bir isme sahiptir; bir beden müziği stiline (sözgelimi "Hambone Atölyesi") veya repertuar parçasına (örneğin "Barbapapa's Groove Atölyesi") ya da beden müziği ile müzik öğretimine (örneğin "Evsat Usulü Atölyesi") odaklanmış olabilir. Bununla birlikte, belirli hedeflere veya gruplara yönelik konular için özel bir atölye programı hazırlanabilir (fabrika işçileri için takım çalışması, işitme engelliler atölyesi, mimarlar için ritim kavramı atölyesi, vb.)³. Genel olarak, beden müziği

¹ Yankı, "benden sonra tekrar et!" oyunudur.

² Ayna, karşılıklı eşzamanlı taklit oyunudur.

³ Şimdiye kadar fabrika direktörleri ve işçileri, kamyon şoförleri, psiko-dramatistler, tiyatro sanatçıları, mimarlık öğrencileri, güzel sanatlar öğrencileri, işitme engelliler, otistik kişiler, okul öncesi eğitimciler, sınıf öğretmenleri, müzik eğitimcileri, spor öğretmenleri, müzisyenler, pedagoglar, halk dansçıları, su topçuları, siyaset bilimi öğrencileri ve karışık gruplardaki çocuklar, gençler ve yetişkinler ile beden müziği atölyeleri düzenlendi.

atölyelerinin ortak amaç ve sonuçlarından bazıları buz kırma, ritim algılamasında ve psikomotor becerilerde iyileşme, tek-çok yönlü yoğunlaşma, birbirini dinleme, grup oluşturma, vb. olabilir. Ancak bir beden müziği atölye çalışmasının öğrenme çıktılarının, her bir katılımcı için farklı öğrenme çıktıları söz konusu olacağından, öngörülemez nitelikte olduğu düşünülmektedir.

1.2. Etkinlikler

Son yıllarda Dünya’da bazı bölgesel ve uluslararası beden müziği etkinlikleri düzenlenmektedir. 10. Yılına yaklaşan uluslararası bir etkinlik Uluslararası Beden Müziği Festivali’dir⁴. Kaliforniya, Oakland’da bulunan kar amacı gütmeyen bir organizasyon olan Crosspulse⁵, 2008 yılından bu yana Keith Terry'nin sanatsal yönetimi altında Uluslararası Beden Müziği Festivalleri düzenliyor. Her yıl Dünya’nın bir başka yerinde düzenlenen festivallerde, beden müziği sanatçıları, eğitimcileri ve palyaçolar ile dansçılar ve şarkıcılar halka açık gösteriler, çalıştaylar ve panel yapmak için yılda 6 günlüğüne bir araya geliyorlar. Ayrıca festival süresince aile matinesi, öğretmen atölyeleri ve açık-mikrofon gecesi gibi özel buluşmalar da düzenleniyor. Festival bünyesinde sahnede başlayan ve genellikle tiyatro giriş salonunun merdivenlerinde sona eren gösterilerin dikkate değer bir özelliği izleyici etkileşimi ve katılımıdır. Her festival farklı bir ülkede düzenleniyor ve ev sahipliği Crosspulse ile işbirliği içindeki yerel grup veya kişilerce gerçekleştiriliyor (Bkz. Tablo 1).

Yıl	Yer	Festival	Ev sahibi
2008	San Francisco Körfez Bölgesi - ABD	IBMF I	Crosspulse
2009	San Francisco Körfez Bölgesi - ABD	IBMF II	Crosspulse
2010	Sao Paulo – Brezilya	IBMF III	Barbatuques
2011	San Francisco Körfez Bölgesi - ABD	IBMF IV	Crosspulse
2012	İstanbul - Türkiye	IBMF V	KeKeÇa
2013	San Francisco Körfez Bölgesi - ABD	IBMF VI	Crosspulse
2014	İtalya	Mini IBMF	BAMP

⁴ www.internationalbodymusicfestivals.com

⁵ www.crosspulse.com

2015 Bali - Endonezya

IBMF VII Cudamani

2016 Paris - Fransa

IBMF VIII HIPTAP Project

Tablo 1. Uluslararası Beden Müziği Festivalleri (IBMF)

1.3. Türkiye'de Beden Müziği

Türkiye'de beden müziği hareketi, 1999 sonbaharında Tugay Başar ve Orff-İstanbul grubundaki arkadaşlarının oyun grubu buluşmalarıyla başlamış. Başar yıllar içinde yerçekimini ve beden mekanizmalarını ön planda tutan bir beden perküsyonu stili geliştirmiş ve bu stile KeKeÇa adını vermiştir (bkz. Dipnot1). KeKeÇa atölyeleri yoluyla yıllar içinde Türkiye'de birçok kişi beden perküsyonu ile tanışmıştır.

2002 yılında Tugay Başar ve Timuçin Gürer, KeKeÇa Beden Perküsyonu İkilişi olarak, uluslararası, yerel ve kültürel sanat projeleri, eğitimler ve atölye çalışmaları yapmaya başlamıştır. 2009 yılında Ayşe Akarsu ve Gökçe Gürçay, KeKeÇa'ya katıldı. Aynı yıl KeKeÇa'nın Özgü Bulut'la ortak atölye çalışmaları ve performanslarının da başlangıcıdır. 2010-2013 yılları arasında Ezo Sunal'ın katılımıyla KeKeÇa beş kişiden oluşur.

KeKeÇa Duo, Uluslararası Orff Schulwerk Sempozyumu'na (International Orff Schulwerk Symposium, Salzburg 2006) davet edildikleri 2006 yılında ilk kez yurt dışına açılmıştır. 2006-2007 Akademik Yılı'nda Anadolu Üniversitesi'nde işitme engelli öğrencilerle iki haftada bir yapılan beden müziği seminerleri sonrasında "Her Beden Duyar!" adlı bir konser gerçekleştiren ortak grubun adı KeKeÇa-EEYO'dur. Bu projenin yönetmen Selçuk Kıray (2008) tarafından yapılan belgeseli 7. İstanbul Ulusal Kısa Film Festivali, Belgesel Dalı'nda Jüri Özel Ödülü'ne layık görülmüştür. KeKeÇa Eeyo'nun 2010 yılı projesi, "Herkes Hırsız mı?" başlıklı bir beden-müzikalidir.

2008'den bu yana KeKeÇa ikili ya da grup olarak, Bali 2015 hariç tüm Uluslararası Beden Müziği Festivalleri'nde Türkiye'yi temsil etti ve 2012 yılında İstanbul'da 5. Uluslararası Beden Müziği Festivali'ne ev sahipliği yaptı. Festival, birçok Türk müzik ve okul öncesi eğitimcisini derslerinde beden müziği kullanımı konusunda teşvik etmiş, 2012'den sonra bazı okul toplulukları kurulmuştur.

KeKeÇa, 2013 yılından bu yana AB Bilgi Merkezi tarafından desteklenen Avrupa Gençlik Forumu eğitimcilerindedir. Son yıllarda KeKeÇa, atölye çalışmalarının yanı sıra Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu ile işbirliği yaptı ve Türkiye'de Kardeş Türküler'in konserlerinde interaktif gösteriler sundu ve iki albümde misafir sanatçı olarak yer aldı.

Gökçe Gürçay ve Ayşe Akarsu, 2009 yılında beden perküsyonu için bir zar oyunu hazırladılar ve oyun Hürriyet treni ile Türkiye'ye dağıtıldı (Bulut, 2010). Gürçay "Kendimi Çalışıyorum" adlı tek kişilik; Ayşe Akarsu'yla birlikte "İki Kişilik İşler" adlı gösteriler gerçekleştirdi ve yönetmen Selçuk Kıray ile Erasmus Değişim programı çerçevesinde Anadolu Üniversitesi'ne gelen öğrencilere yönelik "Eskişehir'de Eğitim" başlıklı kısa bir tanıtım videosu yaptı. Akarsu, Gürçay ve Gürer, Başar'ın ve diğer bazı arkadaşlarının da katılımıyla çeşitli dillerde beden müziği düzenlemeli ninniden oluşan "Lullaby Project"i gerçekleştirdiler. Ninniler Youtube'da yayınladı⁶.

Özgül Bulut ve Timuçin Gürer 2009'da 2. IBMF'te konferans gösterisinde Uluslararası Beden Müziği Festivali kapsamında "Bodies' Bridge to Turkish Culture" başlıklı bir etkileşimli sunum gerçekleştirdi. Bulut, "Gençlik Müzesi" adlı Avrupa Projesinde beden müziği öğretmeni olarak çalıştı, Beden Müziğini akademik bir araştırma alanı olarak ele aldı, sunumlar, çalıştaylar gerçekleştirdi ve yazılar yayınladı (Bulut, 2009, 2011, 2012, 2013/2, 2014). Ayrıca Beden Müziği üzerine bir sanatta yeterlik tezi yazdı, TRT Okul Kanalı'nda yayınlanan "Bedenle Müzik Oyunları" başlıklı interaktif bir beden müziği programı hazırladı ve Beden müziği ve orkestra için müzik besteledi. Özgül Bulut halen atölye çalışmaları yanında, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde beden müziği dersleri vermektedir.

Birçok beden müziği ustası Türkiye'yi ziyaret etti. 2009 yılında Uluslararası Beden Müziği Festivalleri'nin kurucusu ve sanat yönetmeni Keith Terry step dansçı eşi Evie Ladin'le birlikte İstanbul ve Eskişehir'de atölye çalışmaları ve konserler verdi. Aynı yıl, perküsyon dansçı Sandy Silva, Fernando Arrabal'ın Diyarbakır Devlet Tiyatrosu'ndaki "Threecycle" adlı oyunun beden koreografisini gerçekleştirdi ve ertesi yıl İstanbul'da

⁶ Youtube: Lullabies For a Baby - 1: "Duerme Duerme Negro" *featuring Ayşe Tütüncü (piano)*; Lullabies For a Baby - 2: "Lakota Lullaby" *feat. Tugay Başar (Lakota flute)*; Lullabies for a Baby - 3: "Nani Nani" *feat. Ömer Öztüyen (mandarin) and Serkan Emre Çiftçi (trumpet)*; Lullabies for a Baby - 4: "Parnim Kela Kana" *feat. Sumru Ağırürüyen (vocals)*; Lullabies For a Baby - 5: "Danalı bebek" *feat. Tugay Başar (Ney)*

KeKeÇa ile bir gösteri yaptı⁷. Eski bir KeKeÇa üyesi ve Orff Schulwerk öğretmeni Ezo Sunal, Türkiye'de Fernando Barba, Estevaso Marquez, Charles Razsl, Jepp Melendez, Keith Terry ve Doug Goodkin gibi ünlü beden müziği ustalarının beden müziği atölyelerini düzenledi. Tüm atölyeler kontenjan dolu olarak gerçekleştirildi.

Türkiye'de 15 yaşındaki beden müziği etkinlikleri devam etmektedir. Bu alanda çalışan kişilerin sayısı artmaktadır. Bu alanda bir sanatta yeterlik tezinin yanı sıra henüz yayınlanmamış, yazım aşamasında olan tezler mevcuttur. Beden müziğinin önümüzdeki yıllarda Türkiye'de daha iyi tanınacağı ve kurumsallaşabileceği düşünülmektedir.

2. İşitme Engelliler ve Mimarlık Öğrencileriyle Atölyeler

Beden müziğinin her seviyeden katılımcıya açık oluşu onu disiplinler arası bir etkinlik haline getirmektedir. Yükseköğretimin müzikle disiplinler arası uygulamaları çoğunlukla öğrencinin dinleyici olarak yer aldığı uygulamalardır. Ancak dinleyicilik icracılık içermeyen pasif bir roldür. Öte yandan, beden müziği uygulaması, yetenek ya da pratik veya teorik geçmiş deneyimlere ihtiyaç duymadığından herkes için aktif katılımı kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, herhangi bir disiplin mensubu her birey, beden müziği içeren disiplinler arası projelere aktif "müzişyen olarak" katılabilir.

2.1. İşitme Engelli Üniversite Öğrencileriyle Beden Müziği Seminerleri

İşitme engellilere müzik eğitimi verme fikri yaklaşık 170 yıl evvel ortaya atılmıştır (Turner, 1848). İşitme engellilere verilecek müzik eğitiminin konuşma terapisinde, sesin algılanması, yorumlanması ve kullanılması etkinliklerinin geliştirilmesinde, ritim algısının geliştirilmesinde faydalı olabileceği üzerinde durulurken işitme engellilerin müzik derslerinde sınıflarından çıkarılmasına gerek olmadığı da vurgulanmaktadır (Darrow, 1985). Buna karşın ilk basımı 1994 olan bir yayın, işitme engellilere dans eğitimi verilmesiyle ilgili bir kitaptır. Bu kitapta alkış tutmadan step dansa varıncaya kadar beden müziği etkinlikleri yer almaktadır (Benari, 2014). Türkiye'de bu alanda yapılan bir araştırmada ise müzik eğitiminin işitme engellilerin zihinsel gelişim, bedensel gelişim, dil

⁷ Haller ve ihtimaller – Çıplak Ayaklar Stüdyosu - İstanbul

gelişimi, özbakım becerileri üzerinde destekleyici olabildiği saptanmıştır (Malkoç & Ceylan, 2013).

Tugay Başar ve Timuçin Gürer'in Eskişehir Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu'nda (EEYO) düzenlediği beden müziği seminerlerinin başlangıç tarihi olan 2007'den beri yükseköğretimde beden müziği eğitimi ile ilgili eğitimleri gözlemleme sürecim devam etmektedir. Bugün Beden Müziği ile ilgili çalışmalar yapıyor olmamın nedeni 2008 ilkbaharında izlediğim ilk KeKeÇa-EEYO gösterisidir. Bir klasik vurmali çalgıcı olarak, işitme engellilerin müzik yaparak dans ettiğini görmek şaşırtıcıydı. Bu tezat, insan ve müziğin ne kadar derinden yabancılaştığını ve beden müziğinin bu işlemi tersine çevirmek için ne kadar işlevsel olabileceğini anlamamı sağladı. O zamandan beri yazılarımda, derslerimde ve atölyelerimde bu gerçeklemeyi ayrıntılı olarak açıklayacak oyunlara ve konulara öncelik vermekteyim. Kısacası, işitme engelli öğrencilerle yükseköğretim çerçevesinde gerçekleşen bu disiplinler arası Beden Müziği Projesi yalnızca aktif katılımcılar için değil, aynı zamanda izleyici içindeki pasif bir akademisyen için de etkili olmuştur.

2007 EEYO Grubunda Grafik Sanatlar, Seramik Sanatları, Bilgisayar Operatörlüğü Eğitimi ve Mimari Desen alanlarında 35 işitme engelli öğrenci vardı. "En az ayda bir kez" yapılmak üzere düzenlenen Beden müziği seminerleri programı, yılın sonuna yaklaşırken, yerel, ulusal ve uluslararası gösteriler ve turlar düzenlendiğinde yoğunlaşıyordu. Proje, 2014'e kadar, artan sayıda eğitmenle, öğrenciler üzerinde büyük motivasyon ve olumlu etki yaratarak devam etti.

Yönetmen Selçuk Kıray'ın projenin ilk sezonunda (2007-2008), çektiği "Her Beden Duyar" başlıklı kısa filmde öğretmenler Tugay Başar ve Timuçin Gürer ile proje koordinatörü Zekiye Doğan'ın yanı sıra bazı öğrencilerin görüşlerine yer verilmektedir. Belgeselin odak noktası, eğitmenlerin ve öğrencilerin birlikte çalışma sürecinde birbirleriyle iletişim kurma konusundaki duygusal süreçleri ve deneyimleridir.

Başar, bedenlerin sadece kulaklarla değil, bazı alternatif yollarla da "duyabildiğini" fark ettiğinde işitme engelli kişilerle birlikte beden müziği üzerinde çalışmak fikrini oluşturmuş ve o dönem Anadolu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Koordinatörlüğü görevini sürdüren Zekiye Doğan'ın teklifiyle bu proje hayata geçirilmiş (Kıray, 2008).

Timuçin Güner, ders boyunca, işitme engelli kişilerin, işitebilen (bize) kıyasla, kendi ritimlerini hareketle ifade etme konusunda daha hevesli ve yetenekli olduklarına dikkat çekmektedir. Öğitmenler, grubun yaratıcı fikirlerinin ve paylaşma isteklerinin tükenmezliğinden ötürü, her adımı belirlenmiş bir gösterinin provasını yapmanın bu grupta imkânsız olduğunu, her prova girişiminin başka bir orijinal gösteri olarak ortaya çıktığını belirtmektedirler (Kıray, 2008).

Seminer süresince öğrencilerin istedikleri zamanlarda "keşif günlüğü" doldurmaları istenmiş. Bu günlük öğrencilerin deneyim ve duygularıyla ilgili verileri toplamaya yardımcı olmuş. Başar, günlüğün ilk sayfalarındaki yazıların bu eğlenceli ve heyecan verici fakat eğitici atmosferin oluşturulmasıyla ilgili minnettarlık ifadelerinden oluştuğunu, daha sonraki sayfalarda kişisel gelişime ilişkin farkındalıkların dile döküldüğünü ifade ediyor. İlk buluşmayı kahkaha günü olarak hatırlayan öğrenciler ise, KeKeÇa ile içlerindeki çocuğu yeniden canlandırdıklarını ve çocukluklarındaki oyun heyecanını yeniden kazandıklarını söylüyor ve her işitme engelli bireye Beden Perküsyonunu deneyimlemesini öneriyorlar (Kıray, 2008).

Başar'a göre, her vücudun ses çıkarması gerekir ve Beden Perküsyonu tüm bedenlerin birlikte yapabileceği, "duyguları birleştiren" şeylerden biridir. Bu nedenle Beden Perküsyonu oyun alanını işitme engelli kişilere vermek ve onları ses çıkarmaya teşvik etmek, işitme özürülülerin ses çıkartmama alışkanlığını kırmıştır. Başar, Beden Perküsyonu atölyesi ortamını "herkesin duygu, fikir, bilgi ve tecrübesi ile dolu bir havuz aracılığıyla çok boyutlu paylaşım süreci" olarak tanımlamakta ve her seferinde: "Ama bu, hayal ettiğimden tamamen farklı!" dedirten farkındalık durumuyla karşı karşıya kalındığını belirtmektedir (Kıray, 2008).

Beden müziği, beden sesleri ve mükemmel eşzamanlı hareketi ile ritmin ikili sunumcusu olarak işlev görür. Duyamayan, ancak müziği "gören" kişi, bu müziği taklit ederek çalabilir ve görsel olarak alınan ritmi beden sesine işler. Bununla birlikte, çaldıklarını kulağıyla duymak yerine bedeninde hisseden bir işitme engelli göz önünde tutulduğunda, Beden Müziği'nin yegâne "işitme özürülü dostu, ekonomik müzik etkinliği" olduğu söylenebilir.

2.2. Mimarlık Öğrencileri ile Beden Müziği Atölyesi

2012 sonbaharında Ankara'daki TED Üniversitesi'nde, Mimarlık 1. sınıf öğrencilerine bir Beden Müziği atölye çalışması ve seminer düzenlendi. Atölye, öğrencilerin "sonuçtan ziyade sürece odaklanma" konusundaki bilinç düzeyini artırmayı amaçlayan, müzikle ilgili iki saatlik bir deneyim olacaktı. Ayrıca Müzik ve Mimarlık disiplinlerinde ortak olan form, ritim, doku, orantı, ölçü ve soyutlama gibi bazı konulardan bahsedilecekti. TED Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğretim üyelerine göre projenin arka planı şöyledir:

"Mimari tasarım stüdyosunda referans bir disiplin olarak düşünülen kompozisyonel sanat olarak müzik, üretimin üretken süreçleri ile sanat eserini yöneten matematiksel ve yapısal oluşum arasındaki bağlantıları takip etmeyi mümkün kılmaktadır. Müzik eserinin üretiminde kabul edilen soyutlama ilkelerine referanslar, üretken bir süreç olarak diğer disipline aktarılabilir ve oran, yapı ve ritmin matematiksel göstergeleri ortak ilkeler olarak düşünülebilir.

Müziğin ve mimarinin paylaştığı entelektüel ve yapısal referanslar, üretken bir süreç için başlatıcı güçler olarak görülebilir. Bununla birlikte, yalnızca referans parametreleri olarak alınabilecek perde, ritim veya süre arasındaki korelasyon değil aynı zamanda çıktı üzerinde özel bir vurgu yapılmaksızın üretim süreci de vardır. Bu, daha ziyade, ilgiyi çıktıdan ziyade sürece kaydıran üretken bir araç olarak düşünülebilir. Dolayısıyla, müziği bir referans disiplin olarak kabul eden anlayış ve iki disiplini aşan üretken süreç olarak matematiksel ve yapısal bütünlük, mimari eğitimde yeni yaklaşımları aydınlatmaktadır. Birinci yıl mimari tasarım stüdyosunda, kompozisyon disiplini olarak Beden Müziği, odak noktasını çıkıştan sürece kaydırma potansiyelinden yararlanmak için eğitim sürecinin özünü oluşturan unsur olarak kavramlandı,"(İmamoğlu, 2013: 52-53).

Buna bağlı olarak, mimari tasarım stüdyosundaki çalışmanın ilk kısmı, sözlü anlatım yapılmaksızın, sessizce başlayan ve eğitmenin verdiği temel materyalle kısıtlı olarak, katılımcıların kompozisyon sürecini gözlemlemesine olanak sunan bir oyun atölyesi olarak planlandı. Bu kısımda ısınma süreci sonrasında öncelikle Ayna ve Yankı oyunları aracılığı ile Keith Terry'nin ritim blokları gösterildi. Sonrasında bir kompozisyonel soyutlama yaklaşımı olarak "prozodik ritmi beden müziğine dönüştürmek" içerikli iki tekerleme adaptasyonu örneği üzerine çalışıldı. Çalışmanın sözlü anlatım, soru-cevap niteliğindeki ikinci kısmında, atölyedeki kompozisyonlarda kullanılan müzikal malzeme

açıklandı. Bu esnada kullanılan terimlerin mimarlıktakilerle aynılığına dikkat çekildi ve bölümün öğretim üyelerinin katılımı ile yalnızca müzik alanına aitmiş gibi görünen bu terimlerin mimarlıktaki ve görsel sanatlardaki karşılıkları üzerine konuşuldu.

Atölyede üç malzeme kullanıldı:

İlk malzeme Keith Terry'nin Ritim Blokları'ydı. Orijinal adıyla *Rhythm Blocks* (Terry, 2002), 1'den 9'a kadar, sayı başına bir beden sesi düşmek üzere, (1)alkış, (2)göğüs, (3)göğüs, (4)dizüstü, (5)dizüstü, (6)kalça, (7)kalça, (8)adım, (9)adım şeklinde bedende yukarıdan aşağıya doğru tasarlanmış bir beden sesleri sırasıdır. 2., 3.; 4., 5. ve 6., 7. dokunuşlar her el; 8. ve 9. Vuruşlar her ayak birer defa olmak üzere 2'şer tanedir.

Bu malzeme, toplama veya çarpmanın değişme özelliğinin uygulanmasıyla poliritmik dokular veya eşzamanlı polimetreler oluşturmak için işlevseldir. Ritim Blokları kullanarak çok sayıda kombinasyon üretilebilir. Örneğin bir grup 1-2-3-1-2-3-4-5, diğeri 1-2-3-4-5-1-2-3 şeklindeki (Şekil 1) döngüleri aynı anda başlayıp eşzamanlı olarak çalarken, sekiz vuruşta bir gelen ortak alkış anlarında bir araya gelirler. Diğer alkışların 4. ve 6. vuruşlardaki diyalogu grubun poliritmi algılamasına yardımcı olur. Biri kendi ritim kalıbını çalarken ve hissederken diğerlerini duyar ve görür; bu esnada 3 duyu organı ve beden hareketi çok odaklı bir şekilde çalışmaktadır. Mimarlık öğrencileriyle blokların çeşitli kombinasyonları üzerine çalışmalar yapıldı, bu sırada onlar da kendi poliritmik kompozisyonlarını oluşturup seslendirdiler.

Grup A	1-2-3-1-2-3-4-5 1-2-3-1-2-3-4-5 1-2-3-1-2-3-4-5 ...
Grup B	1-2-3-4-5-1-2-3 1-2-3-4-5-1-2-3 1-2-3-4-5-1-2-3 ...

Şekil 1. Ritim blokları ile poliritim.

İkinci kısımda Beden Müziğindeki bloklar fikrinin görsel anlamda çeşitli boyutlarda tuğlalardan örülü bir duvar inşa etmeye benzerliği ve bu duvarda görülecek yapının müziğe dönüştürülebilirliği üzerinden görsel ritim kavramının somutlaştırılması bir “ritmik duvar” örneği verilerek konu edildi (şekil 3). Bu bağlamda, ünlü mimar

Corbussier'in asistanı Yunan asıllı Fransız besteci ve mimar Jannis XENAKİS'in müzik kompozisyonlarında ve mimari projelerinde aynı matematiksel modelleri kullandığı konusuna dikkat çekildi (Sterken, 2007: 24).

Şekil 2 "ritmik duvar"

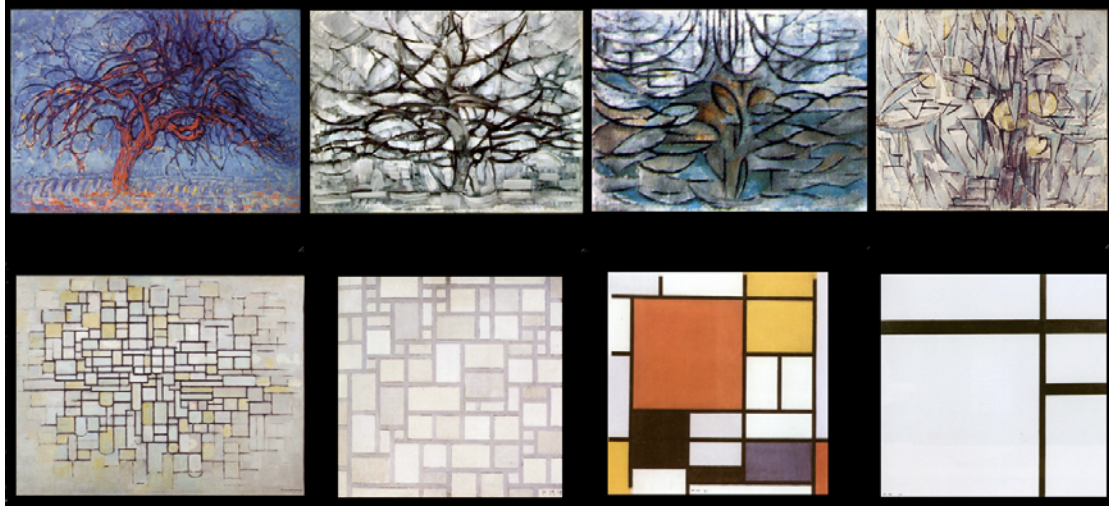
Atölyedeki ikinci malzeme, Şili kökenli bir tekerlemeli/algorithmalı çocuk oyunu olan *Choco-la-te*'nin (Goodkin, 2008: 16) Türkçe'siydi. Çiko-la-ta olarak bölünmüş, "Çiko çiko la la / çiko çiko ta ta / çiko la çiko ta / çiko la ta" şeklinde oluşturulmuş tekerlemede çikolata kelimesinin her bir parçasına bir el hareketi atanmıştır: "Çiko" için avuç içleri; "la" için el tersleri ve "ta" için yumruklar kullanılmakta, iki kişi karşılıklı ya da daha çok kişi çember şeklinde durarak bu oyunu oynar.

Atölyede yansılama ile drama karışımı bir yöntemle bu oyuna alışıldı. Sonra öğrencilerden her üç sözcük parçasına ayrı beden sesleri atamaları istendi. Bu yolla çocuk oyunu bir beden-ritim kalıbına dönüştü. Sözler çıkarıldığında ise oyun tamamen soyutlanmış, çocuk oyunundan eser kalmamıştı. Bu noktada öğrencilere kendi kompozisyonlarını oluşturmak için tekrarların sayısını değiştirebilecekleri söylendi ve bu sürecin nerede son bulacağını kompozitörün tercihi olduğu hatırlatıldı.

1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
çiko	çiko	la	la	çiko	çiko	ta	ta	çiko	la	çiko	ta	çiko	la	ta	-
adım	adım	alkış	alkış	adım	adım	parmak	parmak	adım	alkış	adım	parmak	adım	alkış	parmak	-

Şekil 3. Çikolata oyunu - soyutlama süreci.

İmamoğlu, bu soyutlamayı, Piet Mondrian'ın 1908-1918 yılları arasında on yıl süreyle bir ağaç resmini soyutlama süreciyle özdeşleştirmekte ve Mondrian'ın bu konudaki sözlerini aktarmaktadır: "Bir ağaç resminde eğrileri giderek soyutladım: ağaçtan çok küçük bir parça kaldığını anlayabiliyorsun," (2013: 55) (şekil 5).

Şekil 4. Piet Mondrian'ın çalışmaları (1908-1918)

Atölyede üçüncü olarak düzenli ritim kalıbı 4 vuruş olan çikolata tekerlemesinin ardından, daha aksak bir kalıp olan İngilizce "dates back to the seventh century" frazı üzerinde çalışıldı. Bu fraz, herhangi bir ara vermeden yinelenen 13 vuruşlu bir ritim kalıbına karşılık gelmektedir. Bu kez *Çikolata* tekerlemesinin soyutlanmasındaki fikir, dilde olduğu şekliyle söylenen bir ritim kalıbını açığa çıkarıp farklı bir müzikal fikre dönüştürmekte kullanılmaktadır. Dilin prozodi yapısı ve müzik ile ilgili bazı bilimsel araştırmalar mevcuttur (Jusczyk and Krumhansl, 1993 ; Lerdahl and Jackendoff, 1983)

Bu amaçla çemberde fraz hep birlikte durmadan tekrar edilip temposu yavaşlatıldı. Sonrasında her bir heceye bir alkış gelecek şekilde ritim kalıbı oluşturuldu ve her bir hece için bir beden sesi atamak suretiyle bedene aktarıldı (şekil 5). Konuşma ritminin müziğe transkripsiyonu yönteminin bestecilerce kullanılmış olabileceğine ilişkin bilimsel araştırmalar yapılmıştır (Patel and Daniele, 2003; Abraham, 1974 ; Wenk, 1987).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
dates		back		to	the	se	venth		cen		tu	ry
alkış		alkış		parm	parm	parm	parm		alkış		parm	parm

Şekil 5. "dates back to the seventh century"

Konuşma dilinden Beden Müziğine transkripsiyon, ritim kalıbı çalışmak için çok kullanışlıdır. Dil, psikomotor beceri anlamında gelişmiş bir organdır. Konuşma dilleri oldukça karmaşık ritim kalıpları içerir ve dili bilen herkes bu kalıpları telaffuz edebilir. Böylece, bir ritim kalıbı dile uyarlandığında, onu kavramak ve hatırlamak çok daha kolay olur. Seyirci etkileşimli bir gösteride, aksak ritim kalıplarını kavramakta güçlük çektiği bilinen Amerikalı kalabalık bir izleyici grubu, yukarıdaki 13 vuruşluk kalıbı konuşma dilinden aktarma yoluyla çok kısa sürede içselleştirebilmiş, kalıbın 13 vuruşluk olduğunu sonradan bulmuşlardır.

Atölyenin son aşamasında 13 vuruşluk kalıp sonuna bir adım eklenerek kolaylıkla 16 vuruşa adapte edildi; 7,9,7,9 (8'lik) sırasıyla ritim blokları ile toplam 16 vuruşluk bir kompozisyon oluşturuldu ve kendiliğinden 16 vuruş olan çikolata oyunu ile 3 kısımlı bir poliritim oluşturuldu. Hiç biri müzisyen olmayan öğrenciler başlangıç için oldukça karmaşık görünen bu poliritmi 2 saat sonunda bedenlerinde çalmayı başardılar.

Mimarlık öğrencileriyle yapılan atölyeler bölümlerin isteğine bağlı olarak devam etmektedir. 2013 yılında TED Mimarlık Bölümü'nün yeni kayıtlı öğrencileri ile ve 2017 yılında ODTÜ Mimarlık Bölümü öğrencileriyle beden müziği atölyeleri gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Müzikle olan bazı disiplinler arası etkinliklerde, katılımcılar dinleyicidir. Dinleme, bireysel ve pasiftir. Aksine, beden müziği aktif grup katılımını destekler. Perküsyon atölyeleri bir alternatif gibi görünse de çalgılar için bütçeye ve daha geniş mekâna ihtiyaç duyulur. Ayrıca, çalgının varlığı hareket alanını kısıtlar. Dolayısıyla beden müziği, özellikle hiçbiri müzisyen olmayan kişilerin aktif katılımını öngören müzik projeleri düşünüldüğünde ekonomik ve işlevsel bir etkinliktir.

İşitme engellilerin müzik eğitimi almasının yararlı olacağı görüşünün 170 yıl önce ortaya atılmasına rağmen günümüzden 30 yıl öncesinde bile işitme engelli öğrencilerin müzik derslerinde sınıftan çıkarılmasının söz konusu olduğunu biliyoruz. Bu gelişim sürecindeki son aşamalardan biri 1994'te yayınlanan ve en son basımı 2014'te gerçekleştirilen "İşitme

Engelliler için Dans Eğitimi adlı kitaptır. Engelliler Entegre Yüksek Okulu'nda yapılan beden müziği seminerleri ve gösteriler bu yayının içeriğini kullanır niteliktedir. Bu nedenle bu konuda güncel ve anlamlı bir aşama kaydedildiği açıktır. Türkiye'de İşitme engellileri sahnede görebilmek ve bu sayede özellikle kendine güven ve motivasyon anlamında ilerleme kaydetmek amacıyla müzik ve dans etkinliklerini içeren beden müziği gibi çalışmaların işitme engelliler eğitimi ile ilgilenen kurumların projelendirmesi, bu tür projelerin devlet ve özel kurumlar tarafından desteklenmesi önerilmektedir.

Mimarlık Bölümü'nde gerçekleştirilen beden müziği uygulaması, mimarlık öğrencilerine öncelikle müzik kompozisyonunda soyutlama sürecini göstermek ve deneyimletmek, ikincil olarak ortak terimlerin anlamlarını pekiştirmek amacı taşımaktadır. Normal koşullarda müzik kompozisyonlarının bestelenme sürecini gözlemleyebilmek için en azından nota okuryazarlığı gereklidir. Oysa burada beden müziği, alternatif bir okuma yazma türü olarak nota okuryazarlığının yerini almış, teori öğrenme sürecine gerek kalmamıştır. Mimarlık öğrencileri müzisyenliklerinin yettiği seviyede müzik yaparak, bir kompozisyonun hazırlanma aşamaları, katmanlarla çalışma, görsel/duysal ritim, derinlik, orantı ve doku gibi iki disiplinin ortak etkinlik ve terimleri üzerinde etkili bir çalışma yapmışlardır.

Mimarlıkta ve görsel sanatların diğer alanlarında müzik disipliniyle ortak terimler kullanılmaktadır. Özellikle bu alanlardan akademisyenlerin beden müziğini öğrencilerine bu terimleri kavratmak ve yaratıcılıkla ilgili gelişimlerini desteklemek üzere malzeme olarak kullanabilecekleri düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda “mimarlar ve görsel tasarımcılar için beden müziği” içerikli bir disiplinler arası alanın oluşturulması için her iki disiplinden yapılacak girişimlerin anlamlı olacağı düşünülmektedir.

İşitme engellilerle ve mimarlık bölümü öğrencileriyle farklı yükseköğretim kurumları bünyesinde gerçekleştirilen bu iki örnek etkinlik, beden müziğinin yükseköğretim alanında çeşitli gruplarla farklı hedefler doğrultusunda çalışmak için işlevsel olduğunu gösterir niteliktedir. Bu nedenle beden müziğine, herhangi bir disiplinin mensubu akademisyenlerce oluşturulacak disiplinler arası projeler çerçevesinde yer verilebilir. Ayrıca, beden müziği, ekip çalışması, konsantrasyon, müzik / fiziksel beceriler, buz kırma veya disiplinler arasında ortak bir yönü uygulama aracı olarak disiplinler arası projelerde kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Abraham, (1974). *The tradition of Western music*, University of California Press, Berkeley, CA, s. 62–83

Benari, N. 2014. *Inner Rhythm: Dance Training for the Deaf*, Routledge.

Bulut, M. Ö. 2014. Body Music Courses within Music Education. *Anadolu Journal of Educational Sciences International (AJESI)*, January 2014 (4-1), 57-68. doi: 10.18039/ajesi.44843

Bulut, Ö. 2013. Rhythm Blocks. *Musik Impulse (MIP) Journal*, 37/2013, 52-53. Helbling Verlag, Esslingen.

Bulut, M.Ö. 2013. Beden Müziğinin Gelişimi [Development of Body Music]. In Akat, A (Ed.) *Müzik ve Kültürel Doku, KTÜ 1. Uluslararası Müzik Araştırmaları Sempozyumu Sempozyum Bildirileri [Music and Cultural Texture, KTU International Research on Music Symposium]*, (pp. 344-356) Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Bulut, M.Ö. 2012. Introduction to the Interactive Learning Environment of Body Music. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* vol.47, 751-755. doi:10.1016/j.sbspro.2012.06.729.

Bulut, M.Ö. 2011. *Kalabalıklar ve Beden Müziği [Crowds and Body Music]*. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

Bulut, Ö. 2010. Body Music and Socio-Cultural Change. In Kalyoncu, N (Ed.) *Music and Music Education within the Context of Socio-Cultural Changes*, (pp. 83-90). Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları. ISBN: 9786056155727 6056155722

Darrow, Alice-Ann, 1985. Music for the Deaf. *Music Educators Journal*, Vol. 71, No. 6 (Feb., 1985), s. 33-35 Sage Publications, Inc. on behalf of MENC: The National Association for Music Education. <http://www.jstor.org/stable/3396472>
Accessed: 25-05-2017 14:12 UTC

Goodkin, D. 2008. *Intery Mintery Nursery Rhymes*. San Francisco: Pentatonic Press. ISBN-13: 978-0977371228.

Imamoglu, B. 2013. Rhythm, Music and Architecture; A Studio Experience on Commonalities of Creative Processes. in Fidanoglu, E (Ed.) *Educating the Future: Architectural Education in the International Perspective (International EAAE Conference-Workshop-Exhibition)* IKU. ISBN 978-605-4763-09-2.

Jusczyk and Krumhansl. 1993. Pitch and rhythmic patterns affecting infants' sensitivity to musical phrase structure. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 19 (3) (1993), s. 627–640

Kıray, S. 2008. *Her Beden Duyar [Every Body Hears]*. (Kısa Film - Belgesel). Eskişehir: Anadolu University.

Leopold, C. 2005. Experiments on Relations between Geometry, Architecture and Music *Journal for Geometry and Graphics* Volume 9 (2005), No. 2, 169–176

Lerdahl and Jackendoff. 1983. *A generative theory of tonal music*, MIT Press, Cambridge, MA (1983), s. 314–330

Malkoç T. ve Ceylan F. 2013. Okul Öncesi Dönem İşitme Engellilerde Müzik Eğitimi İle Çocukların Gelişim Özellikleri Üzerine Terapötik Bir Çalışma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. Cilt:2 Sayı:1 Makale No:13. (29.09.2013).

Sterken, S. 2007. Music as an Art of Space: Interactions Between Music and Architecture in the Work of Iannis Xenakis. in *Essays on the Intersection of Music and Architecture* ed. Mikesch W. Muecke, Miriam S. Zach. Culicidae Architectural Press.

Patel, A. D. 2003. Rhythm in Language and Music. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 999: 140–143. doi:10.1196/annals.1284.015

Patel A.D. and Daniele. 2003. An empirical comparison of rhythm in language and music. *Cognition*. 87. B35-B45.

Terry, K. 2002. *Body Music Part I* (DVD). Oakland: Crosspulse Productions.

Turner, W.W. and Bartlett, D.E. 1848. Music Among the Deaf and Dumb. *American Annals of the Deaf and Dumb* 2 (October 1848): 1-6.

Wenk. 1987. Just in time: on speech rhythms in music. *Linguistics*, 25, s. 969–981